

115009

Da nazistene utryddet de syke

200 000 psykisk utviklingshemmede, sinnssyke og såkalt asosiale ble utryddet i Det tredje rike. Nå kommer Yngvar Ustvedt med en bok om disse grusomheter.

BJØRN BRØYMER

Med «Dødens leger», som kommer på Gyldendal i slutten av september, beskriver forfatteren hvordan det nazistiske Tyskland systematisk utryddet flere hundre tusen sinnslidende og psykisk utviklingshemmede og hvordan handicappede mennesker ble utsatt for tvangssterilisering.

– Dette var begynnelsen til holocaust, sier Yngvar Ustvedt til Aftenposten.

«Det nasjonalsosialistiske menneske er et menneske med vellykket ytre og indre». Så enkelt kunne man uttrykke Hitler-Tysklands holdning. Det tredje rike hadde ikke plass for det som Adolf Hitler kunne kalle annenrangs mennesker. Disse mennesker var mange: Jøder, slaver, sigøynere, homofile, uteliggere, psykisk utviklingshemmede, sinnssyke, funksjonshemmede, prostituerte.

Legene sterkt involvert

– Det er først nå at utryddelsen av sinnssyke og psykisk utviklingshemmede og såkalt asosiale virkelig kommer frem. En rekke nye bøker om dette forferdelige kapittel er utgitt i Tyskland. Grunnen til at fokuseringen på dette kommer så lenge etter krigen, er at den tyske legestand selv var sterkt involvert i utryddelsene og derfor ikke var interessert i at grusomhetene skulle frem. Nå omsider har en ny generasjon leger i Tyskland overtatt. Så har man med letthet kunnet gå inn i arkivene i de store sinnssykehusene og funnet rystende detaljer der. Tyskerne var grundige til å føre sine journaler, fremholder dr. philos. Yngvar Ustvedt.

Organiseringen av Nazi-Tysklands eutanasi, såkalt «barmhjertighetsdrap», ble besørget av Hitlers livlege, Karl Brandt, i samarbeide med SS-obergruppenfører Philipp Bouhler. De kunne iverksette sitt groteske program i 1939, et år da det store flertall av tyske leger var ubetinget for en eller annen form for dødshjelp til uheldredelig sinnssyke pasienter.

Karl Brandt sørget for at psykiatriske pasienter ble prøvkaniner for sprøytebehandling med morfin, scopolamin, curare og cyanid.

Ikke straffet etter krigen

Fem store tyske sinnssykehus ble «eutanasi-anstalter». Hadamar i Hessen, Hartheim ved Linz, Grafeneck i Würtemberg, Brandenburg an der Havel ved Berlin og Sonnenstein ved Pirna. Den alminnelige lege som sto for utryddelsene og transporten, ble ikke tiltalt for noe kriminelt og straffet etter krigen. Bare noen få fikk harde straffer. Dr. Brandt ble henrettet.

– Det som fikk meg til å skrive denne

boken, er at jeg kom over diakonen og lokalhistorikeren Ernst Klees to bøker om Hitlers utryddelse av sinnslidende. Hans bøker er epokegjørende. Ernst Klee er en støver i å utgi papirer fra sykehusarkivene. Ellers har jeg alltid vært interessert i medisinsk historie, og dette er et spesielt interessant felt. Jeg tror det er viktig å få ut en slik bok nå, når visse krefter til og med hevder at holocaust aldri har funnet sted, sier Yngvar Ustvedt.

Han fortsetter:

– I dag diskuterer enkelte også bruk av tvangssterilisering og dødshjelp og genterapi. Temaet er sørgelig aktuelt. Man bør tenke på at disse virkemidler allerede ble brukt. Av Hitler.

Nær Frankfurt am Main ligger den lille byen Hadamar. I denne byen drev de nazistiske myndigheter et sinnssykehus som i virkeligheten fungerte som en ren utryddelsesanstalt. For nazistene handlet det om «ødeleggelse av uverdig liv». Leger, psykiatere, sykepleiere og portører utførte drapene.

Yngvar Ustvedt sier:

– Minst 200 000 ble utryddet. Sinnslidende og psykisk utviklingshemmede, tunge alkoholikere og asosiale. Det utrolige er: Hvordan kunne en hel akademisk stand som de tyske leger, internasjonalt anerkjent som de var, bare på et øyeblikkelig gi seg over til bollenes diktatur og utføre deres ordre? Det er ufattelig og vel verdt å tenke over.

Adolf Hitler skrev allerede i «Mein Kampf» at den germanske rase måtte renses. Et fremtidssamfunn som et stor-tysk rike hadde ikke behov for svake, vergeløse og kronisk syke mennesker. Et samfunn måtte satse på sunne og sterke mennesker.

For å eliminere de motsatte grupperinger gikk Adolf Hitler i 1926 inn for tvangssterilisering.

Vanskapede uhumskheter

I boken «Dødens leger» minnes vi om at riksmarskalk Hermann Göring kort tid etter Hitlers maktovertagelse 30. januar 1933 holdt en radiotale til det tyske folk der han i egenskap av prøyssisk innenriksminister ville gjøre det han kunne for å føre kampen «mot skitten og uhumskheterne på det rasemessige og biologiske område» til seier. Senere kom SS-riksfører Heinrich Himmler med en tale der han sa at nasjonalsosialistene nå helt bevisst ville gå i gang med «å sjalte ut alt som heter umenneske».

Nazi-ledernes ord fikk konsekvenser. En lov ble innført: «Lov om forebyggelse av arvesyk efterfølgelse». Den skulle få anvendelse for alle «arvelig syke», spesielt sinnssyke, mentalt tilbakestående og «asosiale».

Som Yngvar Ustvedt presiserer det: Loven skulle rette seg mot alle schizofrene, manisk-depressive, epileptike-

re, døvstumme, «vanskapede»: folk med klumpfot, medfødte skjelettskader og lignende. I tillegg skulle loven anvendes på forbrytere, arbeidssky individer, tiggere, landstrykere, tunge alkoholikere og prostituerte.

Dermed var veien åpen for det som på en barmhjertig måte ble kalt «døds-hjelp». Det ble kalt «eutanasi».

Den første rene avlivningsanstalt som Hitler fikk opprettet, var Grafeneck sinnssykehus, i et barokkslott i de schwabiske alper. Formålet med anstalten: avlivning av minst 100 000 mennesker. Nazistene kalte det for «Vernichtung lebensunwerten Lebens» (ødeleggelse av uverdig liv). Det skulle ikke mer til for tvangssterilisering enn at en døvblind kvinne i det tredje rike kunne bli offer for en slik behandling.

Nazistenes velorganiserte masseutryddelse av syke og svake pågikk til krigens slutt. Under Polen-felttoget rykket tyskerne inn i hvert eneste polske sinnssykehus og drepte hver eneste pasient.

Naboklager på vond lukt

Yngvar Ustvedt sier:

– Først ble de avlivet i gasskammer. Men så klaget naboer på forurensningene fra krematoriepipene. Så i de siste par krigsårene gikk drapsfolket over til gift. Hvordan kunne noe slikt oppstå i det siviliserte 20. århundre? Det er et viktig spørsmål man må beskjefte seg med.

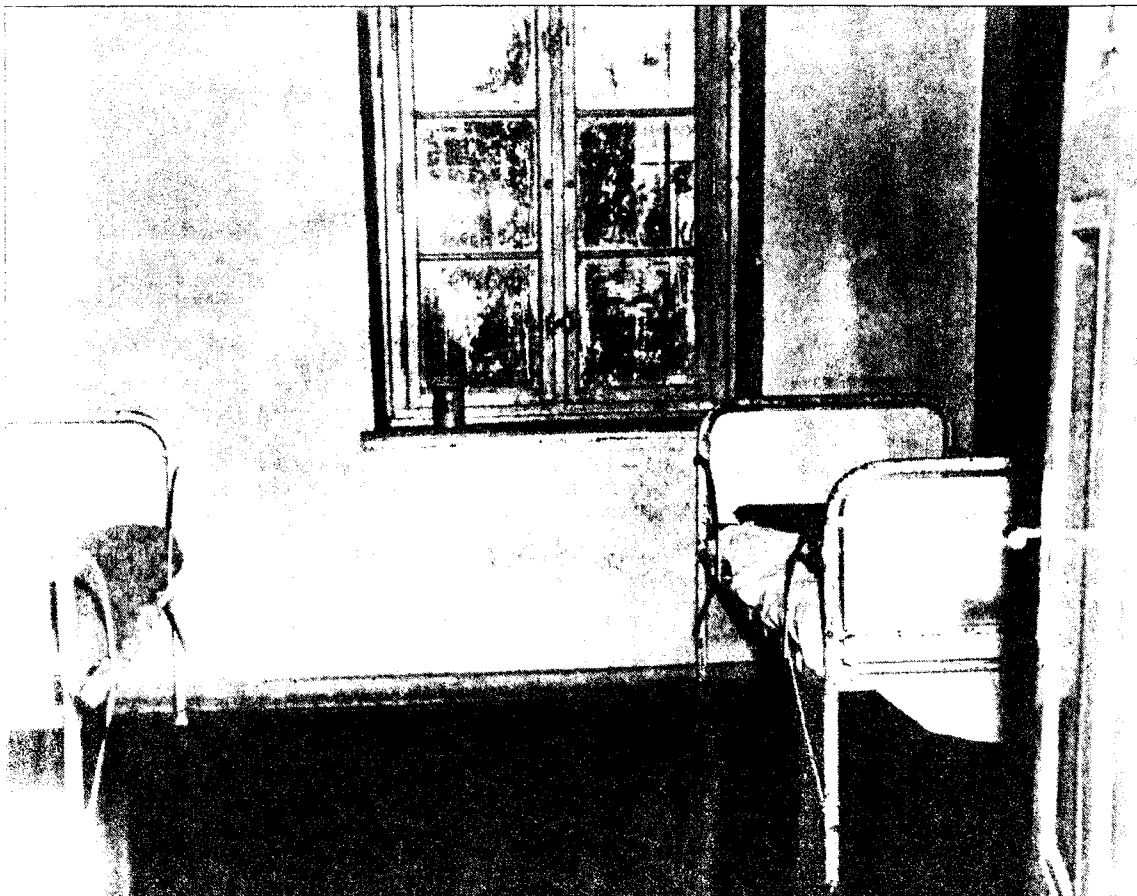
Nazistenes oppfatning illustreres ved de synspunkter som kom frem i SS-organet «Das schwarze Korps». Allerede i 1937 forlangte dette organ at alle sinnssyke og handicappede i Tyskland måtte utsettes for såkalt barmhjertighetsdrap. Økonomiske argumenter ble også gladelig anvendt. De uheldredelig sinnssyke lå samfunnet til byrde.

Ett av de mange sykehus som tok livet av funksjonshemmede barn, var barneklubben Görden. Rekorden hadde legene på Egfling Haar ved München. I dette sinnssykehus ble 332 barn drept i årene mellom 1940 og 1945, takket være underernæring, overdoser luminal eller dødelige innsprøytinger av morfin-scopolamin. Sykehusets overlege var den brutale nazisten Hermann Pfannmüller, som gjerne ga barna elektroshokk-behandling og slo dem.

Råskapen ble møtt med kirkelige protester. Berømt er den flammende preken som den katolske erkebiskop Clemens August van Galen holdt under en messe i Münster 3. august 1941. Biskopens preken fikk en så sterk virkning at selv nazi-lederne ble bekymret. Snakket om eutanasi opphørte. Men drapene fortsatte til Hitler hadde tatt seg selv av dage.



HERMANN GÖRING: Førte kamp «mot skitten og uhumskheter på det rasemesige og biologiske område».
FOTO: ARKIV



DODENS VENTEROM: Slik bodde psykisk utviklingshemmede, sinnslidende og handicappede mennesker som nazistene skulle utrydde. Fra Hadamar i Hessen.

FOTO: SCANFOTO



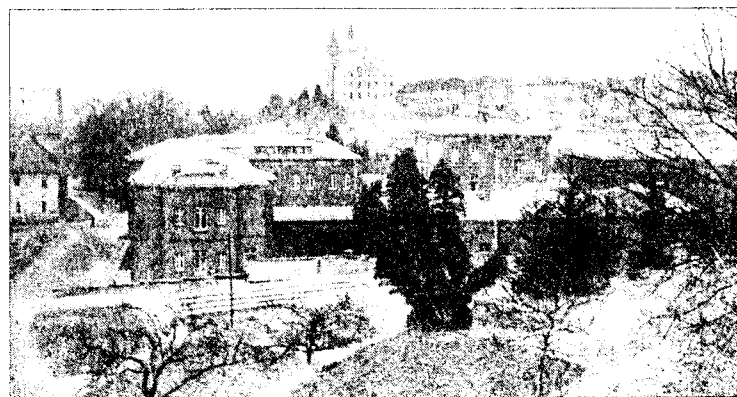
ORGANISERTE: SS-Obergruppenführer Philip Bouhler var en av dem som sto bak organiseringen av nazistenes «barmhjertighetsdrap».

FOTO: NTB



BRUTAL: Hermann Pfannmüller (t.v.) var direktør for anstalten Eglfing Haar ved München - der flere hundre barn ble drept under krigen. Her fra prosessen i München i 1949.

FOTO: SCANFOTO



UTRYDDELSES-ANSTALT: I dette sykehuset i Hadamar i Hessen gjennomførte nazistene drap på sinnslidende.

FOTO: SCANFOTO